

برنامه‌های دولت افغانستان در خودکفایی در تولید برق

فرزاد رضانی بونش (پژوهشگر و تحلیل‌گر مسائل منطقه‌ای)

۳۰ آبان ۱۳۹۶

شماره مسلسل: ۳۳۰۰۴۱۹

شماره شاپا: ۵۳۸۵-۲۴۲۳

افغانستان و تولید برق

انرژی برق رشته بنیادین در اقتصاد هر کشور محسوب می‌شود که بدون آن حل توسعه ناممکن است. از آنجائی که انرژی برق موتور رشد اقتصاد هر کشور است، افغانستان با منابع سرشار طبیعی می‌توانست از جمله کشورهای غنی مولد انرژی در آسیا باشد. با توجه به منابع سرشار آب، آفتاب، باد، نفت، گاز طبیعی، اورانیم، و زغال سنگ که از منابع عمده تولید انرژی برق هستند، افغانستان می‌توانست صادرکننده انرژی برای سایر کشورهای منطقه باشد و هم پل خوبی جهت استقرار تجارت انرژی و همکاری‌های منطقه‌ای بین آسیای مرکزی و جنوب آسیا گردد. اما هر چند صدسال پیش نخستین بنیان انرژی برق افغانستان در زمان حبیب‌الله خان در سال ۱۹۱۲ گذاشته شد، ولی بحران‌های سیاسی چند دهه‌ای افغانستان موجب شد است تا این کشور جایگاه نامناسبی در تولید، مصرف و توزیع برق داشته باشد.

در این حال همچنان بخش بزرگی از مردم افغانستان هنوز از نعمت برق بی‌بهره‌اند، (شرکت برشنا پیش از این اعلام کرده بود که ۳۵ درصد از مردم افغانستان به برق دسترسی دارند) و مشکل کمبود برق را در مجتمع‌های صنعتی کمبود مستمر برق، یکی از چالش‌های اساسی در توسعه صنایع است و تخریب دکل‌های برق توسط طالبان، قطع برق و خاموشی‌ها در پایتخت افغانستان وجود دارد. در همین بین باید دانست که نیاز اکنون افغانستان به برق ۱۴۰۰ مگاوات برق است و از این مجموع حدود ۷۰ درصد آن برق وارداتی و ۳۰ تنها درصد دیگر آن برق تولیدی داخل است.

برنامه‌های دولت افغانستان در خودکفایی در تولید برق

در دولت گذشته افغانستان وزارت انرژی و آب افغانستان برنامه اصلی تأمین برق برای بیست سال آینده این کشور تهیه شد و اعلام شد برق ارزان و مطمئن را برای استفاده در مسکن و صنعت فراهم می‌شود. براساس این برنامه، برق افغانستان از منابع آبی، زغال سنگ و گاز تأمین و واردات برق از کشورهای ازبکستان، تاجیکستان و ترکمنستان نیز ادامه خواهد یافت. در این حال در دولت وحدت ملی نیز مقام‌های وزارت انرژی و آب افغانستان از تهیه راهبرد ۵ ساله و گنجانیدن پروژه‌های تجارت بین‌المللی برق خبر داده و معتقدند، با تکمیل ۷ پروژه زیربنایی تا پنج سال آینده، ظرفیت تولیدی برق افغانستان را به ۲ هزار مگاوات خواهند رساند.

از این نگاه آنان با ایجاد زیرساخت‌های بخش برق، تجارت بین‌المللی برق به پایداری انرژی برق و استفاده از انرژی پاک توجه کرده و معتقدند که افغانستان سرشار از منابع انرژی جهت تولید برق توان تولید بیش از سیصد هزار مگاوات برق در سال (سالانه ۲۳ هزار مگاوات برق از منابع آبی، ۲۲۲ هزار مگاوات آفتاب و ۶۷ هزار مگاوات دیگر از منابع بادی در ۷ استان) را دارد. در این شرایط هرچند اکنون کابل بخش بزرگ برق مورد نیازش را از کشورهای همسایه وارد می‌نماید، اما قرار است برای تولید ۲ هزار مگاوات برق، ۶ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری صورت گیرد. در این میان واردات انرژی برق از خارج هرچند در کوتاه‌مدت توانسته اندکی مشکلات را برطرف کند، ولی وابستگی‌ها به انرژی وارداتی و صرف میلیارد دلار صرف خرید برق وارداتی ضربه بزرگی بر اقتصاد کشور و یک چالش بنیادین برای افغانستان با پیامدهای بد سیاسی و اقتصادی دانسته می‌شود. لذا تلاش برای کاهش وابستگی افغانستان به انرژی وارداتی و تولید انرژی در داخل کشور مد نظر است. در همین راستا در سال‌های گذشته دولت در دو بعد کوشیده است تا تلاش‌هایی در جهت کاهش وابستگی و افزایش تولید داخلی انجام دهد:

فعالیت‌های دولت در سطح داخلی

در سطح داخلی دولت تلاش کرده است تا مطابق با راهبردها و سیاست‌های توسعه‌ای ملی کشور ترتیب و تنظیم برنامه خودکفایی پنج‌ساله بخش انرژی، عقد تفاهم‌نامه‌های

اولین راکتور آزمایشی هسته ای در افغانستان در دومین برنامه ۵ ساله توسعه اقتصادی کشور فیصله به عمل آمده ولی متوقف شد و اکنون می‌تواند دوباره مد نظر قرار گیرد.

سوم منابع تجدید پذیر: افغانستان دارای سیصد روز آفتابی در سال است. در این بین بررسی‌ها و تحقیقات توسط وزارت انرژی و آب و همچنین ارزیابی‌هایی تحت برنامه «انرژی پاک افغانستان» افغانستان پتانسیل و یا ظرفیت تولید انواع انرژی تجدیدپذیر را به میزان پتانسیل انرژی آبی ۲۳۰۰۰ مگاوات، پتانسیل انرژی خورشیدی ۱۰۰۰،۰۰۰ مگاوات، انرژی بادی ۱۵۸،۰۰۰ مگاوات را دارد. به علاوه در افغانستان استفاده از انرژی باد و درون گرمایی، از دورنمای خوب توسعه‌ای برخوردار است.

فعالیت‌های دولت در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی

در بعد منطقه‌ای و بین‌المللی کابل کوشیده است تا با تقویت همکاری‌های منطقه‌ای در بخش انرژی با کشورهای همسایه چون ایران، تاجیکستان، ازبکستان و ترکمنستان، عقد قرارداد و تسریع کار پروژه کاسا ۱۰۰۰، عضویت در چندین سازمان‌های بین‌المللی انرژی، جلب پشتیبانی سرمایه‌گذاران خارجی، پیش نویس و توشیح قانون تنظیم خدمات انرژی برق، تلاش برای عضویت در عضویت اتحادیه بین‌المللی انرژی، جذب کمک مالی کشور فرانسه، آلمان و امریکا، همکاری‌های دو جانبه بین کشورهای روسیه، تاجیکستان، ترکیه، ترکمنستان، ازبکستان و ایران با افغانستان و.. را مد نظر قرار دهد. همچنین دولت فعالیت‌هایی را آغاز کرده که به کمک بانک جهانی، بانک توسعه آسیایی، سایر کمک‌کنندگان بین‌المللی و بانک‌های افغانستان زمینه حضور سرمایه‌گذاران در بخش عرضه انرژی برق را فراهم کند.

در این بین علاوه بر توجه به پروژه کاسا هزار، کمک بانک توسعه آسیایی به پروژه انتقال برق ترکمنستان از طریق افغانستان به پاکستان و عملی شدن پروژه سه جانبه ترکمنستان، افغانستان و پاکستان (TAP)، تا ۲ هزار مگاوات برق تولیدشده در ترکمنستان از طریق افغانستان به پاکستان می‌تواند در جهت اهداف کابل باشد و کابل می‌تواند نیاز خود به برق را کاهش داده و حق ترانزیت انتقال برق از داخل خاک خود را نیز دریافت نماید. در این راستا افغانستان می‌تواند با اتصال بازار تجارتي انرژی بین آسیای مرکزی و جنوبی اقتصاد خویش را رونق دهد.

گونگون با بخش خصوصی برای انجام پروژه‌های مختلف انرژی، برگزاری هفته انرژی پایدار افغانستان، ترویج فرهنگ استفاده از انرژی‌های پاک، توجه به ارتقای انستیتو آموزشی انرژی و آب به دانشگاه، تنظیم خدمات برق، برگزاری ده‌ها سمینار، کنفرانس و کارگروه برای پشتیبانی از بخش انرژی برق افغانستان، توشیح قانون تنظیم خدمات انرژی برق، تهیه سیاست انرژی قابل تجدید، تشویق سرمایه‌گذاری خصوصی، امضای تفاهم‌نامه‌های همکاری با بخش خصوصی برای جذب سرمایه‌گذاری، جلب پشتیبانی مردم در اجرای پروژه‌های انرژی و حتی توجه به تدوین قانون انرژی هسته ای را مورد نظر قرار دهد و در جهت خودکفایی در تولید برق گام بردارد. در این میان برای رسیدن به خودکفایی در تولید برق و نیاز به ۴ الی ۵ میلیارد دلار موفق شده است تا با حماسه از بخش خصوصی این بخش از منابع داخلی افغانستان به میزان ۸۰۰ میلیون دلار سرمایه‌گذاری کند. این امر در چند حوزه مد نظر است.

نخست انرژی آبی: افغانستان دارای تقریباً پنجاه رود بزرگ و کوچک با مقادیر زیاد انرژی پتانسیل آبی می‌باشند. در همین راستا ظرفیت آبی امودریا ۳۷۰۵ میلیارد کیلووات در ساعت، ظرفیت آبی رودخانه مرغاب، هریرود و ارغنداب - به ۲۱۰۵ میلیارد کیلووات ساعت است. به علاوه رودهای هلمند هریرود آمو کابل پنجشیر کوچک بلخاب کشک مرغاب و غیره دارای مقادیر زیاد انرژی ظرفیت آبی می‌باشند. اکنون نیز برخی برآوردها نشان می‌دهد افغانستان، ظرفیت تولید ۳۱۰۰۰۰ مگاوات انرژی را از منابع آبی در کشور دارا است و دولت افغانستان در بهره‌گیری از انرژی و مهار آب خاک‌ها مبلغ ۱۱ میلیارد دلار نیاز دارد.

دوم ذخایر معدنی: افغانستان از کشورهایی است که ذخایر معدنی سرشار برای تولید انرژی دارد و این ظرفیت دست‌نخورده باقی مانده است. برخی برآوردها بیانگر آن است که در افغانستان بیشتر از ۱۰۰ نقطه نفت و گاز وجود دارد. همچنین زغال یک منبع ارزان در تولید انرژی برق حرارتی نیز است و می‌توان نیروگاه‌های کوچک و متوسط برق حرارتی را در نزدیک معادن زغال ایجاد کرد و استخراج نفت و گاز هم می‌تواند استقرار نیروگاه‌های قوی برق حرارتی را در این مناطق مد نظر قرار دهد.

به‌علاوه ذخایر عنصر اورانیوم در استان‌های مختلف چون فاریاب، هرات، فراه، هلمند، قندهار، کابل، ننگرهار، پنجشیر، پروان، بغلان، بامیان، غزنی و پکتیا وجود دارد. در این میان هرچند در زمان حکومت سردار محمد داود خان دربارهٔ ساختن

چشم‌انداز

هرچند نبود امنیت و ثبات در افغانستان زمینه‌های سرمایه‌گذاری در حوزه برق را با چالش مواجه ساخته و دولتمردان همواره نبود امنیت را دلیل اصلی اجرایی نشدن طرح‌های کلان اقتصادی می‌دانند، در کنار آن محو قطعی تروریسم، مستلزم ریشه کن کردن فقر و رشد توسعه اقتصادی، فرهنگی و سیاسی است، به‌علاوه افغانستان برای ایجاد نیروگاه‌های تولید انرژی بالای منابع آبی درگیر مشکلات با کشورهای همسایه هست اما استفاده از منابع دیگر معدنی و تجدید پذیر به دلایل مختلفی مانند عدم ضرورت به منابع مالی هنگفت، دسترسی آسان در مقایسه با سایر منابع انرژی می‌تواند در کنار تنوع بخشیدن به منابع انرژی برای تولید برق به رهایی کابل از وابستگی بیش از حد به برق وارداتی و یا واردات گاز و نفت از خارج افغانستان برای تولید برق کمک کند و منجر به خودکفایی این کشور در حوزه تولید برق گردد.

استفاده از مطالب با ذکر منبع آزاد است.

متون سیاستی منتشر شده در شمس، بیانگر دیدگاه نویسندگان بوده و لزوماً نظر این شبکه نیست.